

فصل اول

مفاهیم و کلیات

درس اول : پیوستی فرهنگ

تعریف فرهنگ

فرهنگ واژه‌ای فارسی و مرکب است که از دو جزء «فر» و «هنگ» تشکیل شده است. «فر» پیشوندی است که در معنای جلو، بالا و پیش به کار می‌رود و «هنگ» به معنی کشیدن، سنگینی و وزن می‌باشد و فرهنگ به معنای ادب، تربیت، دانش، علم، هنر، آداب و رسوم است.

برای واژه «فرهنگ» معانی مختلفی ذکر شده است که بعضی از آنها عبارتند از :

فرهنگ، مجموعه پیچیده‌ای از دانش‌ها، باورها، هنرها، قوانین، اخلاقیات، آداب و رسوم است که هر فرد از جامعه خویش فرا می‌گیرد. فرهنگ حیات معنوی انسان‌ها و شامل علوم و فنون و فلسفه و قانون‌گذاری و ادبیات و هنر است. فرهنگ نظام واره‌ای از باورها و مفروضات اساسی، ارزش‌ها، آداب و الگوهای رفتاری ریشه‌دار و دیرپا، نمادها و مصنوعات است که ادراکات، رفتارها و مناسبات جامعه را جهت و شکل می‌دهد و هویت آن را می‌سازد. ریموند ویلیامز تعاریف فرهنگ را در سه گروه طبقه‌بندی می‌کند :

- ۱ - تعاریفی که به رشد فکری، روحی و زیبایی شناختی فرد، گروه یا جامعه اشاره دارد.
- ۲ - تعاریفی که دربرگیرنده تعدادی از فعالیت‌های ذهنی و هنری مردم و محصولات آن‌ها در جامعه است؛ مثل فیلم، تئاتر، داستان، معماری و غیره.
- ۳ - تعاریفی که به کل راه و رسم زندگی، کنش‌ها، باورها و آداب و رسوم تعدادی از مردم یک گروه یا یک جامعه اشاره دارد.

ویژگی‌های فرهنگ

- ۱ - معنابخشی و ارزش‌آفرینی: فرهنگ، بیانگر معنا و مفهوم، ارزش‌ها و آگاهی‌ها، روش‌ها و سبک زندگی انسان‌هاست.
- ۲ - زمانمندی و مکانمندی: فرهنگ، پدیده‌ای «زمانمند و مکانمند» است. سبک و روش زندگی مردم هر جامعه، در هر زمان و هر مکان، با شیوه زندگی مردمان دیگر در مکان‌ها و زمان‌های دیگر، تفاوت‌های قابل توجه دارد و خاص خود آن‌هاست.
- ۳ - میراث جمعی بودن: فرهنگ «میراث اجتماعی» است که توسط افراد یک گروه یا جامعه و کنش‌ها و تعاملات آن‌ها با هم به وجود می‌آید و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.
- ۴ - تاریخی بودن: فرهنگ، پدیده‌ای «تاریخی» است که از انباشت تدریجی تجربه‌های افراد یک گروه در طول زمان، شکل گرفته است. فرهنگ هر جامعه، ریشه در تاریخ آن جامعه دارد و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. بنابراین کنش‌های موردی و زودگذر، کنش‌های فرهنگی نیست.
- ۵ - اکتسابی بودن: فرهنگ، پدیده‌ای «آموختنی و اکتسابی» است که در طول زندگی، از بدو تولد تا پایان عمر، از طریق نهادهای رسمی و غیررسمی آموزشی و تربیتی از منابع بشری و وحیانی توسط افراد کسب می‌شود. در عصر حاضر، علاوه بر نهادهای مذکور، رسانه‌ها و شبکه‌های مجازی نیز، در تولید و انتقال فرهنگ، نقش اساسی ایفا می‌کنند.
- ۶ - تحول‌پذیر بودن: فرهنگ، امری «تحول‌پذیر» است و همانند هر موجود زنده و به عنوان یک پدیده انسانی، دچار تغییر و تحول می‌شود.
- ۷ - نظام‌مند بودن: فرهنگ، یک کل به هم پیوسته و منسجم است و عناصر و اجزای آن برهم تأثیر گذاشته و از هم تأثیر می‌پذیرند.

ابعاد و وجوه فرهنگ

با توجه به گستردگی مفهوم فرهنگ، می‌توان هر جهان فرهنگی را، به دو بعد فرهنگ محسوس و فرهنگ نامحسوس تقسیم کرد :

- ۱ - فرهنگ محسوس، به مجموعه پدیده‌های عینی و ملموس گفته می‌شود که شامل موارد زیر است: اشیای قابل حس، وسایل و ابزارهایی که از زمان گذشته تا حال، به ما به ارث رسیده است، آثار باستانی، صنایع دستی، ابزار کار، وسایل کشاورزی، لباس،

الف) گزینه درست را انتخاب کنید:

- ۱- به نشانه‌ها و امور قراردادی که معرف معنایی خاص است و پیامی خاص را القا یا تداعی می‌کند چه می‌گویند:
- الف) هنجار (ب) ارزش (پ) نماد (ت) باور
- ۲- شخصیت و هویت ما در جهان ..... شکل می‌گیرد.
- الف) اجتماعی (ب) فرهنگی (پ) عینی (ت) ذهنی
- ۳- جابه‌جایی جمعیت و مهاجرت در سطوح مختلف زمینه‌ساز انتقال ..... است.
- الف) فرهنگی (ب) سیاسی (پ) اقتصادی (ت) اجتماعی
- ۴- در کدام دیپلماسی دولت‌ها بیشتر نقش هدایت‌کننده و حامی را ایفا می‌کنند:
- الف) رسانه‌ای (ب) آموزشی (پ) فرهنگی (ت) اقتصادی

ب) جاهای خالی را با عبارات مناسب تکمیل کنید:

- ۵- انسان به عنوان یک کنشگر اجتماعی تحت تأثیر ..... و جهان‌های فرهنگی قرار دارد.
- ۶- اشاعه فرهنگی همواره تحت تأثیر دو عامل تمایل و ..... بوده است.
- ۷- ..... رکن اساسی جامعه پیشرفته و عامل جهانی شدن فرهنگ هستند.
- ۸- کسب سواد ..... ما را در مقابله با امپریالیسم رسانه‌ای و تهاجم فرهنگی نظام سلطه یاری می‌کند.

پ) درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید:

- ۹- هدف از مطالعات فرهنگی، شناسایی نقاط قوت و ضعف فرهنگ افراد و جهان اجتماعی، برای کمک به انسانی‌ترین شدن زندگی روزمره است.
- ۱۰- مدل لباس و پوشش، نوع غذا خوردن از نیازهای ثابت انسان است.
- ۱۱- مطالعه و شناخت فرهنگ، زمینه ارتباط با گذشتگان و آیندگان را فراهم می‌آورد.
- ۱۲- دگرگونی در لایه‌های سطحی با عنوان تحول فرهنگی و دگرگونی در لایه‌های بنیادین با عنوان تغییر فرهنگی نامیده می‌شود.

۱۳- هر یک از تعاریف ستون راست به کدام یک از مفاهیم ستون چپ اشاره دارد: (یک مورد اضافی است.)

ستون چپ	ستون (است)
۱- انسجام فرهنگی	الف) عدم هماهنگی در تغییر عنصرهای یک ترکیب فرهنگی
۲- تغییرات فرهنگی	ب) دگرگونی در ریشه‌ها و ارزش‌های بنیادی در یک دوره زمانی طولانی و یا در فاصله چند نسل در یک جامعه
۳- سلطه فرهنگی	پ) دگرگونی در پدیده‌های مادی و ملموس و عناصر فرعی فرهنگ در یک دوره زمانی کوتاه
۴- تاخر یا پس افتادگی فرهنگی	ت) هجوم و سرایت یک جانبه عناصر و پدیده‌های فرهنگی از یک فرهنگ به فرهنگ دیگر
۵- تحولات فرهنگی	ث) مجموعه‌ای از مشترکات فرهنگی محسوس و نامحسوس در جامعه
۶- تبادل فرهنگی	

۱- (پ) نماد	۲- (ب) فرهنگی	۳- (الف) فرهنگی	۴- (پ) فرهنگی
۵- فرهنگ	۶- ارتباط	۷- رسانه‌ها	۸- رسانه‌ای
۹- درست	۱۰- نادرست	۱۱- درست	۱۲- نادرست
۱۳- (الف) ۴ (ث) ۱	(ب) ۵	(پ) ۲	(ت) ۳
۱۴- فرهنگ	۱۵- یادگیری و درونی شدن	۱۶- باور	۱۷- فرهنگی
۱۸- ارتباط اجتماعی	۱۹- زیرا هویت یک ملت را نشانه می‌گیرد.		
<p>۲۰- تاریخی بودن - اکتسابی بودن - نظام‌مند بودن - معنابخش و ارزش‌آفرین بودن - زمانمند و مکان‌مند بودن - میراث جمعی بودن تحول‌پذیر بودن</p> <p>۲۱- خانواده - اقتصاد - سیاست - هنر - بهداشت - ورزش - تعلیم و تربیت</p> <p>۲۲- باورها و ارزش‌های فرهنگی جامعه</p> <p>۲۳- زیرا موارث فرهنگی در یک دوره طولانی از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.</p> <p>۲۴- اشاعه فرهنگی - تبادل فرهنگی - سلطه فرهنگی</p> <p>۲۵- زیرا زمینه تعامل و تبادل افکار و اندیشه‌ها را فراهم می‌آورد.</p> <p>۲۶- سرمایه‌داری غربی با استفاده از ابزار تأثیرگذار رسانه یعنی تبلیغات، سعی در یکسان‌سازی فرهنگی در همه ابعاد مادی و معنوی فرهنگ سایر ملل دارد. به این پدیده امپریالیسم رسانه‌ای می‌گویند.</p> <p>۲۷- نفی جهانی‌سازی و حاکمیت فرهنگ نظام سلطه بر جهان - به رسمیت شناختن و احترام به فرهنگ‌های دیگر - فراهم کردن زمینه تعاملات و تبادلات فرهنگی بین ملت‌ها</p> <p>۲۸- پرچم: قبل از انقلاب آرم و شکل خاصی داشت پس از انقلاب شکل و آرم آن تغییر نمود. حجاب: قبل از انقلاب بر بدحجابی تأکید می‌شد ولی پس از انقلاب بر حجاب و پوشش تأکید شد.</p> <p>۲۹- مطالعه فرهنگ به بررسی و توصیف و تبیین ویژگی‌های فرهنگ یک جامعه می‌پردازد. مطالعه فرهنگی به بررسی و تحلیل انتقادی ابعاد و فرایندهای فرهنگی جوامع در دوران معاصر می‌پردازد. (نقد فرهنگ سرکوب‌گر و سرمایه‌داری)</p> <p>۳۰- فرهنگ و جامعه‌پذیری - فرهنگ و وحدت ملی - فرهنگ و آینده بشر - فرهنگ و پویایی حیات اجتماعی</p> <p>۳۱- به ذات انسان باز می‌گردد - بین همه انسان‌ها مشترک است - ریشه در فطرت انسانی دارد</p>			

ادامه دارد ...